

Aanvullende informatie betreffende de aanwezigheid van aquatische mollusken op of om de kustbatterij bij Durgerdam, het zogenaamde Vuurtoren-eiland

Henk K. Mienis

Supplementary information concerning the presence of aquatic molluscs on or around the coastal gun battery near Durgerdam, the so-called Lighthouse island

Summary: In the autumn of 2013 the mollusc fauna of the coastal gun battery near Durgerdam, province of North-Holland, was studied for the third time. This time only aquatic biotopes surrounding the artificial Lighthouse island were surveyed. Fifteen species were recorded among which eight for the first time. This implies that now 18 aquatic mollusc species are known from this former military stronghold near Durgerdam.

Inleiding

Onlangs heb ik in twee korte publicaties aandacht geschonken aan het voorkomen van land- en zoetwatermollusken op de kustbatterij bij Durgerdam, het zogenaamde Vuurtoren-eiland (Mienis, 2012, 2013). Daarbij zijn de aquatische mollusken er nog al karig vanaf gekomen, want in de herfst van 2011 werden slechts zeven soorten rondom het eiland in het water van het IJmeer aangetroffen (Mienis, 2012). In de herfst van 2012 werden er nog drie andere soorten in een piepklein vijvertje op het eiland gevonden (Mienis, 2013) (fig. 1).

Fig. 1. Vijvertje op het Vuurtoren-eiland. Foto: Henk Mienis.

Onderzoek herfst 2013

In de herfst van 2013 werd mij nogmaals de kans gegeven om het eiland, dat onder de jurisdictie van het Staatsbosbeheer valt, te bemonsteren. Dit ondanks het feit dat net een week daarvoor het tijdelijk aanwezige restaurant op mysterieuze wijze in vlammen was opgegaan.

Dit keer ging alle aandacht uitsluitend uit naar het voorkomen van mollusken in het water rondom het eiland. Reeds eerder heb ik er op gewezen dat de oever heel slecht bemonsterd kan worden omdat deze uit keurig gezette basaltstenen bestaat en vrij stijl naar beneden afloopt. Een schepnet kan niet gebruikt worden door de afwezigheid van een zacht substraat; men is daarom aangewezen op een onevenheid in de versteviging van de oever. Aan de oostkant van het eiland werd een plaats aangetroffen waar de oever iets lager was dan elders. De golven, gemaakt door voorbij varende binnenschepen, slaan hier vaak over de rand van de basaltversteviging heen zodat daar altijd wat water staat (fig. 2). Daarnaast is de basaltoever iets beschadigd op de plaats waar de voetbrug vanuit de polder IJdoorn aankomt op het eiland. Hier heeft men her-en-der grote basaltblokken, stoepanden en andere stenen gestort, die omgekeerd kunnen worden.

Tijdens mijn bezoek op 6 september 2013 werden naast twee amfibische landslakken: de Gewone en Slanke barnsteenslak,

Fig. 2. Lage, vochtige plaats langs de oostoever van het Vuurtoren-eiland. Foto: Henk Mienis.

respectievelijk *Succinea putris* en *Oxyloma elegans*, 15 aquatische soorten genoteerd, waarvan er zeven reeds eerder in het water rondom het eiland waren aangetroffen. Zodoende zijn op dit moment 18 soorten zoetwatermollusken bekend van de kustbatterij bij Durgerdam (tabel 1).

Opmerkingen betreffende enige soorten

De amfibische Leverbotslak *Galba truncatula* hield de twee soorten Barnsteenslakken gezelschap op dezelfde stengel van Riet *Phragmites communis*, nabij de voetbrug (fig. 3).

De vochtige lage oever aan de oostzijde leverde de Grote Diepslak *Bithynia tentaculata*, de Puntige blaashoren *Physella (Acutiana) acuta* (in de naamgeving wordt hier Kadolsky, 2011 gevolgd) en de Witte schijfhoren *Gyraulus albus* op. Voor laatstgenoemde soort was dat de enige vindplaats op het Vuurtoren-eiland.

Fig. 3. Ondiep water nabij de voetbrug van de polder IJdoorn naar het Vuurtoren-eiland. Foto: Henk Mienis.

Verse exemplaren van de twee *Unio* soorten en beide Zwanenmossels waarvan de kleppen nog met elkaar verbonden waren, werden in het ondiepe water nabij de loopbrug aangetroffen.

Komt er nog een vervolg?

Ongetwijfeld komen in het water tussen het eiland en de op enige afstand onder water liggende punning meer soorten voor. Om een dergelijk onderzoek uit te voeren moet men eigenlijk de beschikking hebben over een rubberboot. Het is echter de vraag of men hiervoor toestemming kan verkrijgen van het Staatsbosbeheer, nu dit unieke eiland in de zomer van 2014 gedeeltelijk geëxploiteerd gaat worden door een particuliere ondernemersgroep als een biologisch restaurant met kleinschalig 'boutique'-hotel.

Dankzegging

Mijn dank gaat uit naar Ab van Dorp (Staatsbosbeheer Edam) en Roeland Bom, gewezen anti-kraakbewoner van de fortwachterswoning, voor het verlenen van de toestemming en de mogelijkheid om het eiland gedurende de afgelopen drie jaar steeds in de herfst op mollusken te bemonsteren.

Geraadpleegde bronnen:

KADOLSKY, D., 2011. Nomenclatural comments on non-marine molluscs occurring in the British Isles. – of Journal of Conchology, 41 (1): 65-90.

MIENIS, H.K., 2012. Een eerste verkenning van de malacofauna van de kustbatterij bij Durgerdam. – Spirula, 388: 125-126.

MIENIS, H.K., 2013. Een tweede verslag over de weekdierfauna van de kustbatterij bij Durgerdam. – Spirula, 392: 90-92.

Adres van de auteur:

mienis@netzer.org.il

Tabel 1. Aquatische mollusken die voorkomen in de vijver op, of rondom de kustbatterij bij Durgerdam, het zogenaamde Vuurtoren-eiland.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Vijver	Rondom het eiland
Slanke moerasslak	<i>Viviparus viviparus</i> (Linnaeus, 1758)	-	+
Grote diepslak	<i>Bithynia tentaculata</i> (Linnaeus, 1758)	-	+
Jenkins' waterhoren	<i>Potamopyrgus antipodarum</i> (Gray, 1843)	-	+
Vijverpluimdrager	<i>Valvata piscinalis</i> (Müller, 1774)	-	+
Leverbotslak	<i>Galba truncatula</i> (Müller, 1774)	-	+
Bron-blaashoren	<i>Physa fontinalis</i> (Linnaeus, 1758)	+	-
Puntige blaashoren	<i>Physella (Acutiana) acuta</i> (Draparnaud, 1805)	-	+
Ronde beekmuts	<i>Ancylus fluviatilis</i> Müller, 1774	-	+
Draaikolkschijfhoren	<i>Anisus vortex</i> (Linnaeus, 1758)	+	-
Witte schijfhoren	<i>Gyraulus albus</i> (Müller, 1774)	-	+
Gewone schijfhoren	<i>Planorbis planorbis</i> (Linnaeus, 1758)	+	-
Schildersmossel	<i>Unio pictorum</i> (Linnaeus, 1758)	-	+
Bolle stroommossel	<i>Unio tumidus</i> Philipsson, 1788	-	+
Brede zwanenmossel	<i>Anodonta cygnea</i> (Linnaeus, 1758)	-	+
Platte zwanenmossel	<i>Pseudanodonta complanata</i> (Rossmässler, 1835)	-	+
Aziatische korfmossel	<i>Corbicula fluminea</i> (Müller, 1774)	-	+
Quaggamossel	<i>Dreissena bugensis</i> (Andrusov, 1897)	-	+
Driehoeksmossel	<i>Dreissena polymorpha</i> (Pallas, 1771)	-	+
	Totaal N=18	3	15

Zwarte aardslakken (*Limax cinereoniger*) op de Utrechtse Heuvelrug

D.M. (Menno) Soes

Limax cinereoniger found at the 'Utrechtse Heuvelrug'

Summary. The first reliable finding of *Limax cinereoniger* for the province of Utrecht is presented. Included in the paper is information on its ecology and distribution in the Netherlands.

Inleiding

Op 19 april 2013 fotografeerde Betty van Middelkoop een Zwarte aardslak *Limax cinereoniger* Wolf, 1803 en plaatste deze op de website van Waarneming.nl. Opmerkelijk genoeg was de waarneming van deze vrij zeldzame soort afkomstig van de Utrechtse Heuvelrug. Hiervan was al wel een historische waarneming bekend uit een tuin, maar recente waarnemingen ontbraken geheel. In deze bijdrage worden deze Utrechtse waarnemingen gepresenteerd.

Bossoort

De Zwarte aardslak is een uitgesproken bossoort, waarbij licht vochtige tot vrij droge bossen worden bewoond. De voorkeur gaat uit naar loofbos en gemengd bos, maar ze wordt ook in dennenbossen aangetroffen (Boschi, 2011; Zettler *et al.*, 2006). In oudere bossen is de Zwarte aardslak veelal beter vertegenwoordigd dan in jongere bossen. Maar bijvoorbeeld op de Veluwe worden jongere aanplanten ook vaak benut. Van de associatie van de Zwarte aardslak met oudere bossen wordt dan